

ABOUT US:

- Poornam Ecovision Foundation works in solid waste management of cities and rural areas, only with the sustainable style.
- Through every project of Poornam, in one or the other way, we try to mitigate the challenges human kind is facing due to unmanageable waste.
- Poornam works on Medical waste, E-waste and Plastic waste, Solid waste generated in MIDCs, and Fabric waste.
- We not only manage the waste sustainably, but also encourage people to minimize the waste through our two other projects- Awareness Initiatives and Green Consultancy.

INSIDE THIS ISSUE:

संपादकीय ,	
Awareness Initiatives	1
Project report	
नागरी जलसंधारण	2
Green Consultation	4
Project Reports	5
लोकसहभागातून	
जैवविविधता संरक्षण व	6
ग्रामविकास	

संपादकीय

सर्वाना नमस्कार, २०१९ च्या 'पूर्णमिदं'च्या चौथ्या आवृत्तीसह तुमच्यापर्यंत पोहोचण्यात आम्हाला आनंद होत आहे. महाराष्ट्रातील बऱ्याच भागात आपण नुकताच पूर अनुभवला आहे. आपल्यापैकी काहींनी पूर पुनर्वसन कार्यात हातभारसुद्धा लावला असेल. ह्या पुरामुळे आपण निसर्गाचे रौद्ररूप अनुभवले आहे. तरीही, पूरात सापडलेल्या लोकांनी आता आपले नित्याचे काम हळू हळू सुरू केले आहे. पूर्णमच्या स्वयंसेवकांनी महाविद्यालयीन फीच्या रूपात पूरग्रस्तांपैकी काही विद्यार्थ्यांना आर्थिक मदत केली. आमच्या स्वयंसेवकांनी घेतलेले प्रयत्न वाखाणण्याजोगे आहेत.

आपल्या स्वातंत्र्यदिनी पंतप्रधानांनी लाल किल्ल्यावरील भाषणात दिलेल्या एका महत्त्वाच्या संदेशामुळे बरीच चर्चा झाली: तो संदेश म्हणजे सिंगल युज प्लास्टिकच्या वस्तूवर स्वतः बंदी घाला. हे केंद्राकडून फार काळापासून प्रतीक्षित पाऊल आहे आणि या देशाचे समुद्री प्रदूषणात दरवर्षी ६००००० टनांहून अधिक प्लास्टिकचे योगदान असल्यामुळे हे गांभीर्याने पाळले जाणे आवश्यक आहे. यातील बहुतेक प्लास्टिक हे सिंगल युज प्लास्टिक आहे. तर सिंगल युज प्लास्टिकवर स्वतः बंदी घालण्याच्या आपल्या पंतप्रधानांच्या निर्णयाच्या पाठीशी उभे राहिले पाहिजे. आम्ही पूर्णम

येथे बऱ्याच पुनर्निर्मित पर्यावरणपूरक उत्पादनांचा प्रचार करण्याचा प्रयत्न करित आहोत, जे सिंगल युज प्लास्टिकची जागा घेतील. आम्ही आमच्या पर्यावरण मित्रांना विनंती करतो की सिंगल युज प्लास्टिकवर स्वयं-बंदी घालण्यासाठी या मोहिमेमध्ये सहभागी व्हावे आणि दररोजच्या जीवनात इकोफ्रेंडली उत्पादने वापरायला सुरुवात करावी. 'प्लास्टिक बंदी' चळवळीसाठी आपणा सर्वांना शुभेच्छा. तसेच आगामी सणासुदीच्या हार्दिक शुभेच्छा.

डॉ. राजेश मणरीकर

◆ Awareness Initiatives

Poornam not only manages waste but also tries to minimize its generation. This can be achieved by awaking the most influential group in society- children and women. In association with Cummins India Foundation, Poornam arranges awareness sessions at schools and in slum areas to educate people about waste generation, its categories, how it affects human health, and how to reduce it. As a part of Aca-

demic Internship, 28 students of Symbiosis College of Arts and Commerce joined us in August. In the months of July and August, Poornam coordinators and these students collectively conducted total 39 sessions about E-waste and Plastic waste at various schools in wards of Hadapsar, Peth, Satara road, Sinhgad road, Warje and Dhayari.

नागरी जलसंधारण - पाण्याच्या स्वयंपूर्णतेकडे वाटचालीचा मार्ग

शहरातील जास्तीत जास्त भाग सध्या कॉक्रीट केल्यामुळे त्याचा उपयोग पाणी जमिनीत जिरवण्यासाठी करता येत नाही. त्यातच, पडलेलं पावसाचं पाणी लवकरात लवकर समुद्राच्या दिशेने कसं जाईल हे बघितलं जातं.

त्यामुळे, पूर्वी जमिनीत पाणी जिरायचं ते खूप कमी झालंय. त्यामुळे पावसाळ्यात पाणी साठून पूरसदृश परिस्थिती निर्माण होते आणि उन्हाळ्यात पाणी टंचाई ला तोंड द्यावं लागतं.

पाणी साठवणं, जमिनीत जिरवणं आणि ते पावसाळ्यानंतर वापरण्यासाठी उपलब्ध होईल हे पाहणं, या गोष्टी केवळ खेडेगावांत शक्य आहेत असा एक गैरसमज आहे. नागरी किंवा शहरी भागात जलसंधारण करता येत नाही किंवा त्याचा फारसा फायदा होत नाही या गैरसमजापोटी या भागातील जल संधारण फायद्याला आपण मुक्त आहोत. यासाठी मोठ्या प्रमाणावर आणि सतत जाणीव जागृतीची गरज आहे. आपण या लेखात शहरातील जलसंधारण उपायांची माहिती घेऊया.

पर्जन्यजल संधारण म्हणजे काय -

पावसाचं पडलेलं पाणी त्याच परिसरात योग्य जागी, योग्य प्रकारे, शास्त्रीय पद्धतीने अडवणे, जिरवणे, आणि नंतरच्या काळात वापरण्यासाठी उपलब्ध करून ठेवणे म्हणजे पर्जन्य जल संधारण. हे दोन प्रकारे होतं,

अ. तात्पुरता वापर - पावसाळा चालू असताना, पावसाचं पाणी (साधारण ४-५ दिवस पुरेल इतकं) साठवून ठेवून ते वापरत राहणं.

आ. पावसाळा संपल्यावर वापर - पावसाचं पडलेलं पाणी टाकीत, विहिरीत, बोरवेल मध्ये, किंवा इतर ठिकाणी साठवून ठेवून ते पावसाळा संपल्यावर वापरणं.

पर्जन्य जल संधारण हे शहरांत आणि खेड्यांत, दोन्हीकडे उत्तम प्रकारे करता येतं. आणि त्याचा फायदाही चांगला दिसून येतो.

शहरातील/ नागरी वस्तीतील जल संधारण आणि संवर्धन -

शहरात पाऊस पडतो तेव्हा पाणी इमारतीच्या छतावरून खाली येतं. ते पाईप मधून खाली असलेल्या (बहुसंख्य ठिकाणी) फरशी किंवा कॉक्रीटवरून वाहून पालिकेच्या नाल्याला मिळतं. तिथून ते एकत्र होत जवळच्या ओढा, नाले, नदी, खाडी किंवा समुद्र यांना जाऊन मिळतं.

पृष्ठभाग कोणता आहे यावर पाणी जिरेल की वाहील आणि किती जिरेल आणि किती वाहणार हे ठरतं. जर मोकळं मैदान किंवा माती असलेली जागा असेल तर पडणाऱ्या पाण्याच्या ५०% जमिनीत मुरतं. पण कॉक्रीट असेल तर जेमतेम १०% पण नाही मुरत, सगळं वाहून जातं.

पूर्वी इमारतीच्या आवारात माती असायची. खूप मैदानं आणि मोकळ्या जागा असायच्या. त्यामुळे पाणी आधी जमिनीत मुरायचं आणि मग आवाराबाहेर यायचं. त्यामुळे पाणी हळूहळू यायचं आणि नाले भरून वाहायला वेळ लागायचा. आता, माती कमी किंवा नाहीशी झाल्याने पाणी लगेच आणि पूर्णपणे नाल्यांत येतं आणि परिसरात पूरसदृश परिस्थिती निर्माण होते. हे सध्या शहरभर झालंय आणि त्यात अनधिकृत बांधकामं, रस्ते आणि फुटपाथ (जिथे आहेत तिथे) करताना, रस्ता दुभाजक करताना झालेलं दुर्लक्ष हेही आहे. यात नालेसफाई मधील अनियमितता किंवा कथित भ्रष्टाचार, कचऱ्याची विल्हेवाट लावण्यात होत असलेले कथित गैरप्रकार वगैरे गोष्टी भर घालतात. आणि मग आत्ताची परिस्थिती निर्माण होते.

पूर्ण मि दं

याचं दुसरं टोक म्हणजे, पावसाचा पडणारा प्रत्येक थेंब अडवायचा आणि जिरवायचा. लोकांचा हा गैरसमज का आहे हे कळत नाही. समुद्रात पाणी वाया जाऊ द्यायचं नाही म्हणे. आपण कायम कुठल्याही गोष्टीत टोक का गाठतो कोण जाणे. जलचक्र नावाची एक घटना आहे, त्यात फेरफार झाले तर खूप नुकसान होऊ शकतं हे आपल्याला अनुभव येऊनही का पटत नाही न कळे. एकीकडे आपण आपल्या कृतीने पृथ्वीचं तापमान वाढवतोय आणि दुसरीकडे, ज्या पाण्यामुळे आणि समुद्रामुळे पृथ्वी थंड राहायला मदत होते त्या समुद्रात पाणी "वाया" जाऊ न देण्याबाबत बोलतो. जर पुरेसं गोड पाणी समुद्रात गेलं नाही तर काय होतं ते मृत समुद्राबद्दल माहिती घेतल्यावर कळेल.

थोडक्यात कृतीची दिशा सांगायची तर,

१. जिथे शक्य असेल तिथे विहीर, बोरवेल, रिंगवेल यासारखे स्रोत असतील ते वापरा आणि नवीन तयार करा आणि त्याचं योग्य पद्धतीने पुनर्भरण करा.

२. जर इमारतीच्या आवारात माती असेल तर किंवा उताराच्या कोपऱ्यात एक तरी शोषखड्डा (recharge pit) बांधून काढा आणि छतावरील पावसाचं पाणी तिकडे वळवा. तिथून ओवरफ्लो पालिकेच्या नाल्यात सोडा.

३. आपण जिथे आहोत तिथली भौगोलिक परिस्थिती जाणकार व्यक्तीकडून जाणून घ्या (geology & topography), माती किती आहे, उतार कसे आणि कुठे आहेत, रस्ता

कुठे आहे, विहीर योग्य की बोरवेल, आपल्याला पाणी फक्त जिरवायचं आहे की परत वापरायचं आहे, इत्यादि गोष्टींचा विचार करा आणि अनुभवी तर व्यक्तीकडून उपाययोजना काय करावी ते विचारून त्याचं ऐका. आपल्याला यातलं कळतं असं कितीही वाटलं तरी त्यावर विश्वास ठेवू नका. नुकसान कायमस्वरूपी होऊ शकतं.

४. फक्त बोअरवेल करणं किंवा आलेलं सगळं पाणी त्यात टाकणं हा काही उपाय नाही. आपण समुद्राजवळ आणि साधारण त्याच पातळीवर आहोत, त्यामुळे कोणतेही उपाय केले तरी वर्षातून एकदा पाणी काही काळ तरी साचणार हे लक्षात घ्या.

५. आपण करत असलेले उपाय हे पाणी लगेच वाहून जाऊ नये म्हणून आहेत, आपल्याला दिसलं नाही तरी पाणी उताराने जात राहणार समुद्राकडे, हे लक्षात घ्या.

सर्वात महत्त्वाची गोष्ट, 'प्लास्टिक'चा वापर पूर्णपणे टाळायचा प्रयत्न करा. आपली ७०% समस्या प्लास्टिकच्या विल्हेवाट करताना होणाऱ्या गैरव्यवस्थापनामुळे आहे हे पक्कं लक्षात ठेवा.

शहरातील जास्तीत जास्त भाग सध्या कॉक्रीट केल्यामुळे त्याचा उपयोग पाणी जमिनीत जिरवण्यासाठी करता येत नाही. त्यातच, पडलेलं पावसाचं पाणी लवकरात लवकर समुद्राच्या दिशेने कसं जाईल हे बघितलं जातं. त्यामुळे, पूर्वी जमिनीत पाणी जिरायचं ते खूप कमी झालंय.

त्यामुळे पावसाळ्यात पाणी साठून पुरसदृश परिस्थिती निर्माण होते आणि उन्हाळ्यात पाणी टंचाई ला तोंड द्यावं लागतं. जर प्रत्येक इमारतीमध्ये पर्जन्य जलसंधारण केलं तर हे चित्र नक्की बदलता येतं हा माझा अनुभव आहे. परिसरातील विहीर, बोअरवेल, इत्यादि स्रोतांचे पुनर्भरण केलं तर त्या स्रोतांचं आयुष्य वाढतंच पण पावसाळ्यात पूर आणि उन्हाळ्यात टंचाई, हे चित्र पण दिसत नाही. आणि, सर्वात महत्त्वाची गोष्ट म्हणजे, तो परिसर पाण्यासाठी स्वयंपूर्ण होतो, सरकारवर पाण्यासाठी पूर्णपणे अवलंबून राहावं लागत नाही. फक्त, यासाठी लोकसहभागाची गरज आहे.

पर्जन्यजल संधारणाचे फायदे -

१. अस्तित्वात असलेल्या पाण्याच्या स्रोताचे बळकटीकरण केलं जातं.
२. पाण्याचा दर्जा सुधारतो.
३. विहीर किंवा बोअरवेल यांचं आयुष्य वाढतं.
४. परिसरात पाणी तुंबणे, पूर परिस्थिती निर्माण होणे, इत्यादि गोष्टी टाळता येतात.
५. बोअरवेलच्या पाण्यामधील क्षार कमी करता येतात आणि पाणी पिण्यायोग्य करणं शक्य होतं.
६. पाण्याच्या बाबतीत स्वयंपूर्ण होण्याच्या दिशेने वाटचाल चालू राहते.
७. सरकारी यंत्रणेवर पाण्यासाठी पूर्णपणे अवलंबून राहावं लागत नाही.

डॉ. उमेश मुंडल्ये
पर्जन्य जलसंधारण तज्ज्ञ
drumundlye@gmail.com

Green Consultancy

We at Poornam, also provide consultation for wet waste composting and rain water harvesting.

Why Composting:-

There are lots of good reasons for composting. Save money, save resources, improve your soil and reduce your adverse impact on the environment. Regardless of your reasons, composting is good for you and good for the envi-

ronment.

Composting benefits:-

- Enriches soil, helping retain moisture and suppress plant diseases and pests.
- Reduces the need for chemical fertilizers.
- Encourages the production of beneficial bacteria and fungi that break down organic matter to create humus, a rich nutrient-filled material.
- Reduces methane emissions from landfills and lowers your carbon footprint.

Why Rain Water Harvesting:-

Rain water is a precious resource due to increase in demand from our ever growing population. Rainwater harvesting can provide around 50 per cent of a family's water needs. This not only saves water, but also saves money and reduces our impact on the environment.

Rain Water Harvesting benefits:-

- Reduces water bills.
- Water that has been harvested can be used for several non-drinking purposes.
- Reduces flooding and soil erosion.
- Reduces demand of ground water.

Tax benefits on Rain Water Harvesting and Composting:-

The tax rebate is given to properties with an operational rainwater harvesting system in place - a five per cent rebate in property tax and an additional five per cent if societies also have solar energy and microbial compost.

People's Contribution:-

Installation of waste-to-compost plants would reduce the load of landfill sites. People can contribute in composting and rain water harvesting by conducting awareness campaign in society and segregating the wet waste and dry waste generating from their home.

We provide assistance in regards to following under Green Consultancy:-

- Initial study of worksite
- Planning and designing suitable Compost / Rainwater harvesting plant.
- Installing new units.
- Regular maintenance services and other assistance.

Ranjan Arun Takawane

Project Co-ordinator

7722077447

ranjan.poornam@gmail.com

Running Projects:

Rainwater Harvesting- 1

Composting- 5

◆ E-waste and Plastic Waste

Under this project, we collect electronic and electrical waste and plastic waste and handover it to MPCB authorized recyclers. The waste which can be reused is refurbished and donated to needy organizations. Poornam conducts E-waste and plastic waste collection drives every Saturday-Sunday and weekly runs total 25 permanent waste collection centers around the Pune city and Pimpri Chinchwad Municipal

Cooperation, with support of Cummins India. For July and August, Poornam coordinators conducted 24 drives where collected E-waste and plastic waste is 1955 kg and 305 kg respectively. The E-waste collected at centers in July is 271.50 kg whereas plastic waste is 418 kg. The mega drive conducted on August 4, 2019 in wards 31 and 32 of Pune city was successful with the total 554 kg collection in one day.

◆ Fabric Upcycling

Indian culture has always been developed in the favor of sustainability of environment, inclusive of 3Rs- Reduce, Reuse, and Recycle. Fabric Upcycling is also one of the Poornam's projects which takes this concept to the wider level. Similar to the E-waste and plastic waste, fabric waste- clothes which are not in use are collected at Poornam. Reusable clothes are donated while remaining are upcycled into fashionable products- Purses, File Folder, Travel bags, Doormats, Yoga mats, Diaries, *Sataranjis*, and several other products as per demand. Some part of this upcycling process is carried

out at Poornam's manufacturing unit, while rest is done by several Self Help Groups. In this way, Poornam not only reduces the fabric waste, but also produces alternatives for plastic products and generates livelihoods for SHGs. Total 1608 different products are manufactured in July and August. To promote eco-friendly lifestyle and provide market platform for these Self Help Groups, Poornam arranges stalls in different exhibitions, corporate companies, societies. The 3 stalls in these months were at Suncity Society, Cornod Hotel, and Symbiosis College.

◆ Sanitary Napkins

Manufacturing and Disposal

Sanitary waste is one of the prominent parts of municipal solid waste which adversely affects the management of MSW. Urban solid waste has issues due to unmanaged, open and unhealthy dumping of sanitary napkins whereas rural solid waste includes unhygienic clothes used as an alternative for sanitary napkin.

Hence, Poornam looks after the sanitary napkin waste generated in the ward no. 34 of Pune city as a part of waste management. We have installed sanitary napkin disposal machine in collaboration with ARAI, PMC and Sevavardhini. Capacity of disposal unit is 800 -1000 napkins per day. As a part of disposal project, PEF carried out 25 awareness programs regarding disposal of sanitary napkin for Ward no. 34 in the month of July and August'19. Also, total 16,869 used sanitary napkins were collected from 140 collection

points in the area, and disposed off. To appreciate the efforts taken by Poornam coordinators, participated societies, and felicitate them, Poornam, ARAI and PMC had arranged a small program at clubhouse of Suncity Society on August 2, 2019.

For the rural sector, Poornam, in association with Cummins India Foundation, has established a sanitary napkin manufacturing plant. At present, the plant gives livelihood to 10 women and is taking efforts to spread a word about clean and healthy menstrual hygiene habits. The total sanitary napkins production for the month of July and August is 14,336.

लोकसहभागातून जैवविविधता संरक्षण व ग्रामविकास

जैवविविधता आपल्या शहराचा, गावांचा अविभाज्य भाग आहे. परंतु विकासाची अधिकाधिक हाव व त्यासाठी अवलंबिलेले अशाश्वत, अनियोजित मार्ग ह्यामुळे निसर्गाच्या मूलभूत घटकाला च हानी पोहचत आहे. म्हणूनच ह्या गोष्टी जैवविविधतेवर कसा परिणाम करतात व त्याच्या संरक्षण व संवर्धनासाठीचे कायदेशीर, लोकसहभागधारित उपाय ह्या लेखमालिकेतून आम्ही आपल्या समोर मांडत आहोत. लेखांक 3 -

जल व जीवन हे पूर्णतया जैवविविधतेवर अवलंबून आहे व यात जंगलांचाही समावेश होतो. त्यामुळे त्याकडे होणारे अक्षम्य दुर्लक्ष हे भविष्यातील संकटांची नांदी आहे. केवळ शासकीय योजनांच्या आधारे ग्रामविकासाची सूत्रे ठरवली गेली तर त्याला मोठ्या प्रमाणात मर्यादा येतात. यासाठी प्रत्येक गावाने त्यांच्या गावास लागणाऱ्या नैसर्गिक साधनांपैकी किमान पाणी, शेती, दूध-दुभते व भाजीपाला या बाबींमध्ये स्वयंपूर्णता आणण्यासाठी सुरुवात केल्यास खऱ्या अर्थाने ग्रामविकासाच्या दृष्टीने वाटचाल सुरु केली असे म्हणता येईल. आजकाल प्रत्येक बाब हि शहराप्रमाणे विकसित झाली पाहिजे असा आग्रह ग्रामीण भागामध्ये मोठ्या प्रमाणात धरला जातो. त्याप्रमाणे लोकांचे राहणीमान कमालीचे बदलत चालले आहे. या सर्व बदलामध्ये जैवविविधतेचे स्थान अगदी नगण्य असल्याने त्याचा परिणाम आपल्याला दिसत आहे. या परिणामांचा अभ्यास केला असता एक गोष्ट प्रकर्षाने जाणवते की जैवविविधता हा घटक जर स्थानिक ठिकाणच्या आपल्या सर्व विकास योजनांमध्ये केंद्रस्थानी ठेवला तर यातील अनेक समस्यांना तोंड देण्याची क्षमता आपल्या गावांमध्ये निर्माण होऊ

शकते. याकरिता पुढील काही बाबी ह्या आपण सर्वांनीच महत्वपूर्ण समजून केल्या पाहिजेत. यातून केवळ वरील प्रश्न सुटतील असे नाही तर यातूनच उत्पन्नाचे काही नवीन मार्गदेखील निर्माण होऊ शकतात.

भारताने यानिमित्ताने २००२ मध्ये राष्ट्रीय जैवविविधता कायदा मंजूर केला. या कायद्यानुसार त्रिस्तरीय रचनेस मान्यता देण्यात आलेली आहे. यामध्ये प्रत्येक राज्यासाठी एका स्वतंत्र राज्य जैवविविधता मंडळाची निर्मिती करण्यात आलेली आहे. प्रत्येक स्वराज्य संस्था स्तरावर जैवविविधता व्यवस्थापन समितीची रचना करण्यात आलेली आहे. या सर्व रचनेमध्ये लोकसहभागातून जैविक विविधता संरक्षण व संवर्धन या तत्त्वाचे अनुसरण करण्यात आलेले आहे. प्रत्येक ग्रामपंचायत स्तरावरील जैवविविधता व्यवस्थापन समितीत ग्रामसभेतून जैवविविधता विषयातील जाणकार मंडळी असणे आवश्यक आहे व या समितीस महाराष्ट्र शासनाच्या दिनांक २ मे २०१६ च्या आदेशानुसार विकास समिती म्हणून मान्यता देण्यात आलेली आहे. ह्या समितीस त्यांच्या गावातील जैवविविधतेचे संपूर्ण व्यवस्थापन तसेच त्याचा शाश्वत वापर करण्याचे संपूर्ण अधिकार देण्यात आलेले आहेत. गावातील मंडळींनी जर एकत्र येऊन या संदर्भात निश्चित धोरण ठरवले तर त्याप्रमाणे अंमलबजावणी करणे हे शासकीय नियमानुसार क्रमप्राप्त होते. या समितीस काही प्रमाणात का होईना निधी उपलब्ध होऊ शकतो. या

जैविक विविधता

कायद्यामुळे स्थानिक व पारंपारिक जैविक संसाधनांवर आधारित असलेल्या पारंपारिक ज्ञानास तसेच हे ज्ञान असलेल्या व्यक्तींना देखील संरक्षण देणे शक्य झाले आहे.

यामुळे जंगल किंवा वनक्षेत्र, वन्यजीव व त्यांचे अधिवास, वन्यजीवांच्या नैसर्गिक अधिवासांचे संरक्षण व संवर्धन; शेतीतील मूळ वाण व त्यांची सद्यस्थिती; पशुपालन व त्या संदर्भातील देशी प्रजातींची माहिती; औषधी वनस्पती व त्याच्या वापरातील असलेले पारंपारिक ज्ञान; रानभाज्या व पिकांच्या जंगली प्रजाती यांची माहिती; ग्रामक्षेत्रातून व्यावसायिक कारणांकरिता गोळा होत असणाऱ्या वनोपजांची नोंद करणे व त्याचा समितीद्वारे जैविक विविधता कायद्याच्या अंतर्गत व्यवहार करणे, वनोपजांचा शाश्वत वापर; गवताळ प्रदेशांचे तसेच चराई कुरणांचे योग्य नियोजन व नियमन करणे व सर्वात महत्वाचे म्हणजे जैवविविधतेवर आधारित गावचा पुढील ३-५ वर्षांचा आराखडा तयार करणे हे सर्व अधिकार ह्या लोकांच्या समितीस आहेत. या विकास समितीचा योग्य पद्धतीने विकास समिती म्हणून वापर केला गेला तर ग्रामविकासाचे काम अधिक सुकर होऊ शकते. याशिवाय जैविक विविधता कायद्यामुळे स्थानिक व पारंपारिक जैविक संसाधनांवर आधारित असलेल्या पारंपारिक ज्ञानास तसेच हे ज्ञान असलेल्या व्यक्तींना देखील

संरक्षण देणे शक्य झाले आहे. आपल्याला माहित असेल की इसवी सन २००० मध्ये भारताने हळदीच्या संदर्भातील एक व बासमती तांदळाचे एक अशी दोन पेटंट्स आंतरराष्ट्रीय बाजारात गमावली होती. पुढे हे प्रकरण आंतरराष्ट्रीय न्यायालयात गेल्यानंतर भारत सरकार याच्याशी संबंधित स्थानिक भागातील योग्य ती कागदपत्रे तात्काळ सदर करू शकले नाही. हे पेटंट्स परत मिळविण्यासाठी फार मोठा खर्च भारत सरकारला करावा लागला आहे. केवळ या दोन्ही पिकांच्या बाबतीतील पारंपारिक ज्ञानाची योग्य ती नोंद नसल्याने हा एवढा मोठा अनर्थ घडला होता.

डॉ. राहुल मुंगीकर,

सहाय्यक संचालक (पॉलिसी सेल),

बॉम्बे नॅचरल हिस्ट्री सोसायटी, मुंबई.

9822611128

r.mungikar@bnhs.org

Our Associates

Poornam Ecovision Foundation

Survey no. 5, 'Matoshree' bungalow,
Chinmay colony,

Janseva Medical Lane, Cummins

College Road, Karvenagar,

Pune-52.

E-mail:

contact@poornamecovision.org

Contact: 020-25473757

Upcoming Events in October 2019

13/10/19- E-waste and Plastic waste collection Mega Drive in Wards

14,15,30,31,34 from 9am to 1pm.

Stalls for Upcycled Fabric Products:-

Date	Venue	Time
4/10/19, 5/10/19, 6/10/19	Garware Bal Bhavan, Sarabag	2.30pm to 8.30pm
8/10/19	Hyatt Hotel	3pm to 7pm
11/10/19, 12/10/19, 13/10/19	Mahapaur Bangla, Bhel Chowk, Nigadi Pradhikaran	8am to 10pm
19/10/19, 20/10/19	Kundan Garden	3pm to 9pm
19/10/19, 20/10/19	Shailesh Sabhagruh	
Contact: 9075005385		

पूर्ण मि दं